

УДК 792.8.071.1:[37.015.3:159.954.4:793.3]

НАУКОВО-ПОШУКОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ

Світлана ВАСІРУК

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
вул. Сахарова, 34а, Івано-Франківськ, Україна, 76000,
тел.: (+38066)1027094, e-mail: SvitlanaVasiruk@ukr.net*

Висвітлено проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх хореографів на заняттях класичного танцю, формування у них самостійної естетичної оцінки, уміння нестандартно, творчо підходити до майбутньої професійної діяльності; доведено необхідність виховання у майбутніх педагогів потреби в самоаналізі професійної діяльності; охарактеризовано основні принципи успішної творчої роботи на всіх етапах вивчення класичного танцю.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, класичний танець, самоаналіз, особистість, мислення, пам'ять, увага.

Педагогічна психологія вищої школи розглядає процес навчання у комплексі інформаційно-навчальної, розвивальної і виховної функцій.

Сьогодні пріоритетним напрямом підготовки фахівців з вищою освітою стають не лише знання і вміння як такі, а розвиток особистості, здатної вільно і самостійно мислити і діяти.

В умовах особистісно орієнтованого навчання викладачам хореографічних дисциплін варто вбачати у студенті особистість, розуміти всю складність і багатогранність його світу, виявляти природні і набуті здібності та перспективи, створювати максимально сприятливі умови для їх розвитку, розрізняти сутність вчинків і дій, почуттів, емоцій і мотивів.

На цьому наголошують педагоги Ю. Бабанський, В. Безрукова, І. Підласий. Значну увагу проблемі активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів приділяють у своїх дослідженнях науковці – М. Фіцула, В. Бочелюк, В. Зарицька, З. Слєпкань та ін.

У процесі навчання перед студентами хореографічних спеціальностей постає низьких професійних проблем, вирішення яких потребує активізації всіх психічних процесів, а саме – мислення, сприйняття, пам'яті, уваги, уяви, тощо. В сукупності вони повинні допомагати студентам осмислити сутність явищ, виявити їх взаємозв'язок і взаємодію, сформувані здатність оперувати понятійно-категоріальним апаратом.

Однією з найголовніших дисциплін у процесі підготовки спеціалістів-хореографів є класичний танець. Сформована протягом багатьох віків система класичного танцю відібрала в свій арсенал виразних засобів усе найдоцільніше і

найкорисніше з великої кількості рухів і здатна підготувати виконавця до засвоєння будь-якого напрямку сценічної танцювальної культури.

Викладання цієї дисципліни ґрунтується на таких принципах: науковість, наступність, доступність, проблемність навчання, наочність, свідомо навчально-пізнавальна активність студентів, відповідність методів навчання до індивідуальних психологічних особливостей і природних фізичних даних індивідумів.

Видатні педагоги класичного танцю – А. Ваганова, М. Тарасов, В. Костровицька, Г. Березова, спираючись на власний досвід, стверджували, що для якісної підготовки майбутніх танцівників необхідна активізація їх навчально-пізнавальної діяльності, зміст якої полягає у мобілізації за допомогою спеціальних засобів їхніх інтелектуальних, морально-вольових та фізичних зусиль, спрямованих на досягнення конкретних цілей навчання, розвитку й виховання.

Мета дослідження – розглянути головні психічні аспекти активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях класичного танцю – однієї з найголовніших дисциплін підготовки фахівців хореографічного мистецтва.

Творчий характер дисципліни “Методика викладання класичного танцю” сприяє розвитку мислення, яке, згідно з психологічним дослідженням, можна поділити на словесно-логічне, наочно-дійове і творче.

Словесно-логічне мислення розвивається у процесі опанування окремих теоретичних положень дисципліни, методики виконання рухів, логічної побудови викладачем змістовного ланцюга певної тези. Студент під час, в процесі сприймання інформації визначає проблему, осмислює її, займається пошуком шляхів її вирішення і чітко та послідовно вербалізує власний висновок.

Наочно-дійове (репродуктивне) мислення розвивається у разі практичного показу викладачем того чи іншого руху і передбачає запам’ятовування та відтворення студентом певного завдання, що потребує долучення до запропонованого зразка індивідуального відчуття рухів, поз, виявлення за їх допомогою особистісних виконавських і акторських якостей і відповідно має низку спільних рис з творчим мисленням.

Творче мислення, як уміння нестандартно вирішувати проблему, швидко переорієнтуватися з одного аспекту її мислення на інший, додає в цьому процесові частку власної індивідуальності. Упродовж засвоєння дисципліни воно має розвиватися в декількох напрямках: як виконавське, коли студент у заданому тексті по-своєму інтерпретує зміст вправи, виражає власний емоційний стан, так і педагогічне, коли в процесі складання, проведення уроку він втілює і реалізує власне бачення його мети і завдання.

Як стверджує знавець методики класичного танцю – Л. Цветкова [5, с. 25], важливу роль у процесі навчання відіграє розвиток пам’яті, що забезпечує закріплення, збереження і подальше відновлення навчального матеріалу, а також допомагає досягти високої виконавської техніки й акторської майстерності. Саме вона наголошує на тому, що ефективність запам’ятовування залежить від мотивації, що зумовлюється індивідуальними потребами і ціннісними орієнтаціями особистості.

Психологічна наука поділяє пам’ять на словесно-логічну, зорову (іконічну), слухову (ехонічну), моторну, емоційну, образну. У процесі фахового оволодіння класичним танцем мають бути задіяні і по можливості розвинуті всі види пам’яті, хоча на початковому етапі навчання найбільшу роль відіграє словесно-логічна і

зорова, розвиток яких забезпечується використанням наочних і вербальних методів навчання.

Зорова пам'ять має фіксувати пластичний малюнок руху з метою його подальшого репродуктивного відтворення і вимагає концентрації уваги під час показу вправи чи комбінації викладачем з метою визначення її основних елементів і засвоєння правил виконання.

Саме тому, від студентів доцільно вимагати не механічного запам'ятовування тексту (змісту) вправ із його подальшим копіюванням, а їх усвідомленого відтворення в логічній послідовності із дотриманням правил методики їх виконання. Такий підхід сприятиме творчому засвоєнню матеріалу і забезпечить точність і чіткість його виконання.

Зорова пам'ять, як зазначав видатний педагог класичного танцю М. Тарасов [4, с. 64], формується і закріплюється за допомогою наочності. Від того як викладач розпочинає заняття, як поводить себе, як показує навчальні завдання і т. д. залежить накопичення певних вражень і досвіду в пам'яті студента. Тому усі дії педагога мають вирізнятися чітким педагогічним розрахунком, витримкою, простотою, смаком, справжнім захопленням і любов'ю до свого предмета.

До засобів, які роз'яснюють правила виконання вправ та рухів, необхідно віднести показ (демонстрацію), який можна поділити на два види: перший – показ нового руху; другий – показ комбінованих завдань.

Перший вид здебільшого використовують на першому році навчання, коли усі нові рухи необхідно показувати детально, повільно, ніби по-складах, по декілька разів до повного їх засвоєння і завжди супроводжувати відповідними словесними поясненнями. Показ комбінованих завдань також є необхідним, але він має проводитись у звичному темпі, без попередніх повторень, і має запам'ятовуватися з першого разу. Це обов'язкове правило, яке добре розвиває зорову, точніше хореографічну пам'ять студента.

Усе це допоможе студентові краще зрозуміти і засвоїти однакові для всіх виконавські правила техніки руху і в жодному разі не повинно притлумлювати його творчу індивідуальність.

У подальшому навчанні показ нових рухів також необхідний, але вже меншою мірою. Більшого значення набуває показ комбінованих завдань, оскільки свідомість і технічна підготовка дають змогу студентам швидше запам'ятовувати і засвоювати нові рухи, не зважаючи на складність і обсяг програми навчання. Варто зауважити, що повторний показ викладача повинен відбуватися тільки тоді, коли це дійсно потрібно, і не треба підміняти цим усі ті вказівки і зауваження, які викладач може зробити змістовніше і образніше в словесній формі.

Як наголошують науковці В. Бочелюк і В. Зарицька [1, с. 154], мислення і пам'ять студентів доцільно виховувати перш за все на підставі самостійного і активного розуміння завдання й акцентувати в міру необхідності наочним показом, а не навпаки.

Щодо навчання хореографії, то наочний показ – найкращий спосіб виховання виконавської пам'яті і культури поведінки студентів, зміст якого полягає у всебічному розкритті й удосконаленні індивідуальних творчих можливостей студентів.

Результативність навчання значною мірою залежить і від словесно-логічної пам'яті, яку задіюють під час пояснень і коментарів викладача. Для розвитку і

закріплення цього виду пам'яті треба проводити під час заняття опитування, мета якого – з'ясування рівня засвоєння студентами правил виконання того чи іншого руху. Це дає змогу викладачеві утримувати увагу студентів, привчає їх свідомо ставитися до власного виконання і сприяє постійному самоконтролю.

Як зазначає Л. Цветкова [5, с. 29], має подавати матеріал викладач у певній логічній послідовності, у чіткій і лаконічній формі з акцентуванням уваги на опорних моментах кожної окремої вправи, комбінації зокрема і заняття загалом.

Оптимальною є така послідовність викладу матеріалу:

– демонстрація руху чи вправи, у відповідній музично-ритмічній послідовності. Такий показ має бути чітким, із дотриманням необхідних правил, виконуватись у повільному темпі. Варто звернути увагу на музичну розкладку, особливо у випадках, коли наявна зміна ритму в межах однієї вправи;

– пояснення, супроводжуване методичним аналізом певного руху, вправи, у якому необхідно акцентувати увагу на нових рухах чи складних прийомах, певних нюансах. Доцільним є також попередження про можливі помилки у виконанні;

– повторний показ нового матеріалу, що відбувається в потрібному темпі і містить елементи творчого завдання;

– відповіді на запитання мають бути лаконічними, але вичерпними. При цьому викладач повинен весь час пам'ятати, що рівень сприйняття матеріалу у кожного з студентів різний. Він залежить від психо-фізичних особливостей пам'яті, уяви та уваги індивіда;

– виконання руху чи вправи студентами як результат педагогічного досвіду викладача і здатності студентів сприймати матеріал. Важливим моментом є їх прагнення з першої спроби виконати завдання якомога якісніше.

У процесі засвоєння класичного танцю не менш важливу роль відіграє моторна пам'ять, оскільки рівень володіння технікою його виконання і виражальними засобами значною мірою залежить від якості набутих студентами практичних умінь і навичок. Цей вид пам'яті вдосконалюється у наслідок багаторазового повторення рухів і вправ, при цьому важливу роль відіграє усвідомлене, а не автоматичне повторення виконуваного матеріалу.

Розвиток моторної пам'яті студентів потребує від викладача тонкої ювелірної роботи, великої витримки і, що найголовніше, відмінних знань школи класичного танцю. Тому поспішність, несистематичність, нерегулярність занять тут зовсім неприпустимі.

Оволодіння класичним танцем, подальше його використання як виразного засобу в процесі створення хореографічних композицій потребує розвитку уяви, що опирається на емоційну й образну пам'ять і є необхідною складовою формування творчої особистості.

У дослідженнях психологів М. Забрацького, Н. Чепелевої, Є. Вербана розрізняють репродуктивну (відтворюючу) і творчу уяву. Проте в хореографічному мистецтві вони тісно пов'язані, оскільки уявне створення художнього образу ґрунтується на певній системі знаків-рухів класичного або будь-якого іншого виду танцювального мистецтва.

Репродуктивна уява в хореографії – це відтворення заданого викладачем образу, що реалізується у зображенні, описі, розповіді. Творча уява передбачає власне, оригінальне бачення образу і, як свідчить практика, широка палітра виражальних засобів в арсеналі студентів ґрунтується на накопичених знаннях і сформованих умінь.

На нашу думку, з метою пробудження активізації уяви доречними і корисними стануть вирішення студентами творчих завдань, у процесі яких засобами певних рухів класичного танцю їм пропонують передати будь-який настрій, душевний стан, а пізніше знайти положення, позу, скласти танцювальну фразу, яка б найповніше втілювала суть образу. Такі завдання активізують творчу уяву, яка стане невід'ємним атрибутом творчої діяльності.

Якість засвоєння матеріалу безперечно залежить від розвитку уваги, тобто спрямованості і зосередженості психічної діяльності студента на конкретному предметі. З огляду на специфіку дисципліни, форм і методів її опанування особливого значення набуває формування довольної уваги, як зосередженості на певних правилах або вимогах до виконання.

Як наголошував М. Тарасов [4, с. 60], культура уваги – це сильна зброя сучасного актора-танцівника, яка окрилює думку, збуджує до творчості і робить досконалою виконавську техніку.

Увага студента – майбутнього танцівника, характеризується особливими професійними якостями, і завжди пов'язана з чітко поставленою метою, без якої неможливо ні в навчальній роботі, ні в сценічній творчості по-справжньому зацікавитися виконавськими діями і досягти художніх результатів. Якщо студент діє організовано, вдумливо і впевнено, без технічних “помилки” і творчих “зривів”, це означає, що його увага працює зосереджено. Здатність одночасно охоплювати усі сторони виконавської майстерності, проникати в задум композитора і балетмейстера означає, що увага танцівника діє об'ємно. Якщо виконавець вміє раціонально розподіляти свої сили, швидко і чітко переключатися з одного ритму на інший, змінює характер сценічної дії – це означає, що увага танцівника діє гнучко.

Ці перелічені якості уваги студента працюють на усі сторони його виконавської майстерності, але в процесі створення образу вони діють глибше і складніше, ніж у техніці руху. Звідси випливає, що чим психологічно складніший і ніжніший створюваний образ, тим глибше повинен проникати танцівник у духовний світ свого героя, зосереджуючи більше уваги на акторській виразності, ніж на техніці руху.

Водночас, як наголошують науковці В. Бочелюк, В. Зарицька [1, с. 132], не можна штучно розділяти увагу студента на моторну і творчу, оскільки техніка руху – це не просто фізичний автоматизм, у ній завжди є частка творчості. Але порівнювати її з процесом створення образу в хореографічному мистецтві неможливо, адже тут увага танцівника пов'язана з багатьма складними, глибокими, а інколи невліковими психологічними процесами, з яких зароджуються уява, образність, музичність, правдивість і поетична емоційність дії.

Процес створення образу – це завжди пошук, внутрішня імпровізація. Тому здатність танцівника переборювати найважче, фізичне і технічне навантаження за найменшої затрати уваги допоможе творчо, активно, вільно і правильно діяти на сцені. При цьому акторська захопленість повинна ніби закривати собою усю фізичну важкість виконавства. Творче натхнення дається танцівнику ціною важкої фізичної праці, але воно приносить велику виконавську радість, коли поставлена мета успішно досягнута. Всебічно розвинена увага допоможе студентам оволодіти не тільки досконалою технікою виконання, музичністю й акторською майстерністю, але й знайти себе, свою індивідуальність, визначити виконавські можливості.

Розвиток уваги студентів тісно пов'язаний з вихованням волі, основою якої є свідомо дисципліна, що формує твердість характеру, працездатність,

наполегливість, упертість, уміння витримувати високий ступінь фізичного і нервового навантаження. Загартована воля може спрямувати й утримувати увагу студента в усіх його виконавських діях.

Для нормального розвитку уваги необхідно, щоб увесь виконаний матеріал був добре засвоєний, чергові завдання не дуже ускладнювались і не спрощувалися, виховуючи при цьому художнє відчуття техніки танцю і музики.

Як наголошує З. Слєпкань [3, с. 69], розвиток уваги значною мірою залежить від викладача, його установки стосовно кінцевої мети навчання. Саме тому викладач хореографічних дисциплін упродовж усього заняття повинен зосереджувати, акцентувати увагу вихованців як на основних, так і на другорядних процесах виконання, підтримувати і стимулювати її за допомогою опитування, демонстрації вправ, порівняльного аналізу їх виконання, перевірки рівня усвідомленості виконуваних ними рухів і комбінацій. Ці методи дають змогу розвивати стійкість уваги, тобто зберігати необхідний рівень зосередженості протягом усього заняття.

Становлення особистісних якостей студентів доцільно розглядати як процес навчання, спрямований на формування особистості загалом при її активності як суб'єкта виховання, що охоплює в комплексі інформаційно-навчальну, розвивальну і виховну її функції. Цей процес має відбуватись під керівництвом і за безпосередньої участі викладача.

Саме тому удосконалення хореографічної підготовки у вищих потребує подальшого підвищення теоретичного і методичного рівня процесу формування загальних розумових дій і прийомів розумової діяльності, посилення мотивації навчання, широке використання активних методів роботи, традиційних та новітніх інформаційних технологій, що активізують та інтенсифікують навчально-пізнавальну діяльність студентів.

Список використаної літератури

1. *Бочелюк В.* Педагогічна психологія [Текст] : навч. посібник / В. Й. Бочелюк, В. В. Зарицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 248 с.
2. *Вєргасов В.* Активизация познавательной деятельности студентов высшей школы [Текст] / В. М. Вєргасов. – К., 1995. – 175 с.
3. *Слєпкань З.* Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі [Текст]: навч. посібник / З. І. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.: іл.
4. *Тарасов Н.* Классический танец [Текст] / Н. И. Тарасов. – М. : Искусство, 1981. – 479 с.
5. *Цветкова Л.* Методика викладання класичного танцю в школі [Текст] : Підручник / Л. Ю. Цветкова. – 2 вид. – К. : Альтерпрес, 2007. – 324 с.

Стаття надійшла до редколегії 16.02.2014

Прийнята до друку 23.04.2014

SCIENTIFIC RESEARCH APPROACH TO PROFESSIONAL SKILLS OF STUDENTS IN THE CLASSROOM CLASSICAL DANCE

Svetlana VASIRUK

*Carpathian National University of the name of Vasyl Stefanyk, Institute of Arts,
str. Sakharova, 34, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000,
phone.: (+08066) 1027094, e-mail: SvitlanaVasiruk@ukr.net*

In the given article the author reveals the problems of the development enhancing teaching and learning of students, future choreography teachers at the lessons of classical dances. It is aimed at forming the need of independent aesthetic evaluation in choreography teachers, their ability to approach to the future professional job creatively. Upbringing of self-analysis necessity in professional activity of future teachers is proved; characterizes the main principles of successful creative work on all the stages of studying.

Key words: Educational-cognitive activity, classical dance, self-analysis, personality, thinking, memory, imagination, attention.

НАУЧНО-ПОИСКОВЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ КЛАССИЧЕСКОГО ТАНЦА

Светлана ВАСИРУК

*Институт искусств,
Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника,
вул. Сахарова 34 а, Ивано-Франковск, Украина, 76000,
тел.: (+ 38066) 1027094, e-mail: SvitlanaVasiruk@ukr.net*

Освещено проблемы активизации учебно-познавательной деятельности студентов – будущих хореографов на занятиях классического танца, формирование у них самостоятельной эстетической оценки, умения нестандартно, творчески подходить к будущей профессиональной деятельности; доказано необходимость воспитания у будущих педагогов потребности в самоанализе профессиональной деятельности; характеризировано основные принципы успешной творческой работы на всех этапах изучения классического танца.

Ключевые слова: учебно-познавательная деятельность, классический танец, самоанализ, личность, мышление, память, воображение.